

ВАСИЛЬ СЕМЕНОВИЧ ТКАЧЕНКО
(до 75-річчя вченого)

З вересня 2013 р. виповнилося 75 років провідному науковому співробітникові відділу геоботаніки та екології Інституту ботаніки імені М.Г. Холодного НАН України, докторові біологічних наук Василю Семеновичу Ткаченку і водночас 50 років його наукової, громадської та педагогічної діяльності.

В.С. Ткаченко — видатний український, шанований у наукових колах учений, який усю свою творчу енергію віддає вивченню і збереженню степів. Його праці стали вагомим внеском у фітоценологію, степознавство та фітосозологію. Він заклав засади фітоценологічного і картографічного моніторингу заповідних степів, на основі яких було визначено специфіку та функціональну сутність резерватного структурогенезу трав'яних екосистем, його стадійність і гомеостатичну спрямованість. Доповнені в 90-х роках минулого століття методом екофітоіндикації, ці дані були значно поглиблені інформацією про супровідні екологічні (едафічні й

© Я.П. ДІДУХ, Д.В. ДУБИНА, 2013

кліматичні) зміни довкілля, які об'єктивно та безпосередньо характеризують адаптивні трансформації степів у зв'язку з глобальними змінами клімату. Вивчаючи такі структурні й екологічні зміни, Василь Семенович з'ясував сукцесійні механізми автогенезу степових екосистем і перенесення їх на інші рівні функціонування та структурування ефективніше організованих фітосистем із певною участю лігнозних біоморф (дерев, чагарників).

З науковим ім'ям В.С. Ткаченка пов'язані вагомі результати формування системи фітоценологічного моніторингу саморозвитку степів у заповідниках України. На основі картографічного, порівняльно-структурного, графічного та синфітоіндикаційного методів дослідник виявив специфіку функціональних особливостей степової рослинності та векторизованості її розвитку.

Покладаючись на особливу чутливість рослинності до екологічних змін місцезростань, на тривалий хроноряд періодичних досліджень у фітоценологічному моніторингу заповідних степів, а також на досконалість й універсальність методу синфітоіндикації, В.С. Ткаченко виходить на новий рівень досліджень, пов'язаних із загальною оцінкою дрейфу степових фітосистем у другій половині ХХ — на початку ХХІ століть, визначення параметрів і спрямованості провідних екофакторів, характеру загальних змін довкілля.

Досить відомими є самостійні дослідження Василя Семеновича, здійснені в межах степової смуги України. Зокрема, щодо з'ясування причин обміління малих річок Донбасу, планування заходів з оптимізації довкілля цього району, розробки класифікації рослинності та водогосподарського комплексу Дунай—Дніпро, репрезентативності мережі природоохоронних територій у степовій смузі, її оптимізації тощо.

Вагомим є також внесок В.С. Ткаченка у природоохоронну справу. З його участю була організована охоронна рада заповідних територій, він описав низку степових видів у виданнях «Червоної книги України» та раритетних фітоценозів — у «Зеленій книзі України». На основі досліджень Василя Семеновича постійно розроблялися і коригувалися охоронні режими в степових заповідниках України.

Останнім часом В.С. Ткаченко чільну увагу приділяє вивченню функціональних особливостей степових екосистем на основі багаторічних рядів реінвентаризаційних обстежень репрезентативної мережі базових полігонів фітоценологічного моніторингу. Він з'ясував механізми послідовних перетворень степових фітосистем у їхньому саморозвитку та характер зв'язку динаміки степів із природними циклами і змінами в довкіллі. Дослідник описав механізм саморегуляції фітокомпоненти аренних ландшафтів Нижньодніпров'я та розкрив екологічну сутність «полинового клімаксу» піщаних степів.

Загалом В.С. Ткаченко опублікував понад 280 наукових праць, значна частина яких є монографічними виданнями, присвяченими вивченню природи Північного Приазов'я, Донбасу та Півдня України. Насамперед це з'ясування сутності резерватних змін, що є складовою специфічної частини здійснюваних під його керівництвом багаторічних моніторингових досліджень саморозвитку степових екосистем. Окрім того, в багатьох публікаціях Василь Семенович висвітлює практику формування природоохоронних територій у степовій зоні

України і подав докладні природно-географічні та ботанічні характеристики існуючих і пропонованих заповідних територій. Учений аналізує також питання резерватної динаміки степових фітоценозів, причинності критичних рівнів мінливості біорізноманіття в них та умов стабілізації фітосистем з метою збереження еталонних якостей заповідних степових ділянок. Авторитетний степознавець, автор фундаментальних наукових досліджень, В.С. Ткаченко одержав визнання наукової громадськості України і багатьох інших країн. Цьогоріч його відзначено Георгіївською медаллю "Честь, слава, труд" IV ступеня як переможця міжнародного академічного рейтингу "Золота фортуна".

Василь Семенович є одним із провідних розробників багатьох державних документів, що стосуються питань степознавства. Він виконував обов'язки голови Степового форуму України та секретаря робочої групи проекту № 8 МАБ ЮНЕСКО «Людина і біосфера». Тривалий час В.С. Ткаченко був ученим секретарем Українського ботанічного товариства, організатором з'їздів УБТ, XII Міжнародного ботанічного конгресу та багатьох наукових конференцій.

Нині, як завжди, вчений сповнений енергії і нових творчих задумів. Ботанічна громадськість України, колеги, друзі широко вітають Василя Семеновича з ювілеєм, зичать йому щастя, міцного здоров'я, довгих років життя, творчої наснаги та плідної праці на благо нашої Батьківщини.

Я.П. ДІДУХ, Д.В. ДУБИНА